

Sociale media

Sociale media hebben een steeds grotere impact op het dagelijks leven van kinderen en jongeren. Hoewel de minimumleeftijd voor sociale media in ons land 13 jaar is, zijn de meeste kinderen toch al actief op Whatsapp, Snapchat, Instagram, TikTok en Facebook. De populariteit van sociale media kan verklaard worden door de vele kansen die het biedt op vlak van identiteitsvorming, relatievorming en autonomie. Het is echter wel belangrijk om ook in de klas te werken rond de risico's van sociale media. Want hoewel sommige leerlingen technisch vaardiger zijn dan leerkrachten, weten ze vaak niet wat deze risico's zijn.

Wat je zeker moet weten over de eerste stappen op sociale media

1. **Wat zijn sociale media?** Sociale media zijn online platformen waar gebruikers inhoud kunnen posten en delen. Dialoog en interactie tussen de gebruikers staat hierbij centraal. Dankzij sociale media kan je op een eenvoudige manier met anderen in contact komen en blijven, een online identiteit uitbouwen, op de hoogte blijven en foto's, filmpjes en kennis delen. Het is wel belangrijk dat je kritisch en bewust met sociale media leert omgaan, om risico's zoals blootstelling aan ongewenste inhoud, cyberpesten en het verlies van privacy te vermijden.
2. **Sinds 2018 mag je meeste sociale netwerken gebruiken vanaf 13 jaar.** Volgens de GDPR mogen jongere kinderen in België sociale netwerken ook al vroeger gebruiken dan 13 jaar, mits toestemming van hun ouders. Als een kind jonger is dan 13 jaar, moeten de ouders van het kind toestemming geven. Wanneer kinderen voor het eerst sociale media (zoals Facebook, Instagram, Snapchat ...) gebruiken, kan je op verschillende manieren **voorbereiden**:
  - Wijs kinderen op de voordelen en risico's van het gebruik van sociale netwerken
  - Ga in gesprek en maak het bewust van het openbare karakter van het internet
  - Leer hen om niet te veel persoonlijke informatie te delen
  - Leg de leerlingen uit dat er hun profiel best samen aanmaken met hun ouders.
3. **Heb aandacht voor de privacy-instellingen.** Bekijk deze als leerkracht zelf ook eens per sociaal netwerk, want deze kunnen sterk verschillen. Als je een account aanmaakt op een sociaal netwerk dan staat dat vaak automatisch ingesteld op 'openbaar'. Je kan dit aanpassen via de privacy-instellingen en zelf kiezen wat je met wie deelt, of mensen mogen reageren...
4. **Een kritische geest helpt je een heel eind.** 'Ken ik deze persoon wel?', 'Waarom wil deze persoon of website weten waar ik woon?' ...

Welke populaire sociale media je zeker moet kennen

1. **Instagram** is een app waarmee je foto's of video's kan delen met je volgers met een caption (klein woordje uitleg) of hashtags erbij. Deze social media app is vooral populair bij jongeren.

2. **TikTok** is een social media app waarmee je korte muziekvideo's (max. 15 seconden) kan maken en delen. De app beschikt over heel wat populaire liedjes waarop je kan dansen en playbacken. Originaliteit is heel belangrijk op TikTok, maar er worden ook heel wat dansjes of allerlei challenges na gedaan. Deze app is vooral populair bij kinderen vanaf 9 à 10 jaar en jongeren.
3. **Facebook** is een van de oudere sociale netwerken. De website en app waarmee je in contact kan blijven met vrienden en familie is vooral bij volwassenen en ouderen populair. Jongeren gebruiken ook Facebook, maar dit voornamelijk om te chatten via Facebook. Deze app is niet meer zo populair bij de jongeren.
4. **Facebook Messenger** is de chat-app van Facebook. Sinds kort is deze helemaal losgekoppeld van Facebook zelf en bestaat deze als aparte app. Facebook Messenger lijkt op Whatsapp, maar is niet gekoppeld aan je gsm-nummer.
5. **Whatsapp** is een chat-app die weinig verschilt van Facebook Messenger. Hier kan je chatten met vrienden, grotere bestanden zoals foto's naar elkaar versturen, spraakberichten inspreken, groepsgesprekken voeren en zelfs met elkaar bellen en videochatten. Om Whatsapp aan te maken, moet je dit account koppelen aan je gsm-nummer.
6. **YouTube** is een populaire website en app waarop je allerlei soorten filmpjes kan uploaden en bekijken. Er is voor ieder wat wils: muziek video's, vlogs, tutorials, gaming video's, compilaties van grappig filmpjes ...
7. **YouTube Kids** is een kindvriendelijk(er)e versie van YouTube. Volgens YouTube is het een veilige omgeving voor kinderen van 3 tot 12 jaar, waar ze naar filmpjes kunnen kijken die geschikt zijn voor alle leeftijden. YouTube Kids mag dan wel kindvriendelijk zijn, er is toch heel wat discussie rond het tonen van reclame tussen de filmpjes aan jonge kinderen.
8. **Tinder** is een van de populairste datingapps van het moment. Op basis van je voorkeuren krijg je een hele reeks aan profielen van anderen te zien, waarbij je naar links of rechts moet swipen om aan te geven of je die persoon al dan niet leuk vindt. Tinder kan je aanmaken vanaf 18 jaar. Je profiel bevat een paar foto's en een korte omschrijving van jezelf. Wanneer je een match krijgt, wil dat zeggen dat jullie elkaar allebei leuk vinden.
9. **Snapchat** is een app waarmee je heel snel foto's of filmpjes naar vrienden of volgers kan sturen. Uniek aan Snapchat is dat de beelden al na enkele seconden permanent verdwijnen, zodat je ze bekijkt. Snapchat is vooral populair bij jongeren. Sommigen durven wel eens een screenshot te nemen van je gestuurde foto. Degene die de snap gestuurd heeft, krijgt dan wel een melding, alhoewel er tegenwoordig al apps bestaan om deze melding te omzeilen.
10. **Twitch** is een website en app waarop je allerlei livestreams kan bekijken en uploaden, vooral rond games. Via Twitch laten gamers anderen meekijken terwijl ze hun spel spelen, zoals dat eigenlijk ook gebeurt op YouTube.
11. **Discord** is een tool om tekst, video en audio te delen. Een beetje zoals Skype, maar dan vooral voor gamers, want zij maken daar graag gebruik van om hun volgers te laten zien hoe

ze gamen. Zo kunnen ze ook makkelijker met andere gamers communiceren tijdens een spel.

12. **Twitter** is een social media website en app waarmee je korte berichtjes (tweets) van maximum 280 karakters de wereld insturen en volgen wat andere mensen bezighoudt. Ook kan je via Twitter op de hoogte blijven van het nieuws, het weer, promoties ...
13. **Reddit** is een online social media forum waar je zelf berichten kan plaatsen. Dit kan tekst zijn, maar ook foto's, filmpjes of links naar andere pagina's. Als 'Redditor' (gebruiker van Reddit) kan je dan zelf aangeven of je een post interessant vindt door een 'up' of een 'down' te geven. Hoe meer 'ups' iemands post krijgt, hoe makkelijker ze te vinden zijn voor andere gebruikers.

Welke voor- en nadelen je zeker moet kennen over sociale media

1. **Je bent 24/7 verbonden met de hele wereld.** Dit kan een voor- als een nadeel zijn. Check hierbij zeker de themafiche 'Digitale balans'.
2. **We leven online allemaal in onze eigen filterbubbel.** Tijdens het surfen wordt er een profiel van ons gemaakt op basis van allerlei verzamelde data, namelijk zoekgeschiedenis, cookies, e-mailverkeer, koopgedrag, posts op sociale media ... Wanneer er genoeg data is verzameld over jou, zullen je zoekresultaten, aanbiedingen, reclame op sociale media... helemaal worden afgestemd op wat je eerder zag. Alle andere meningen of dingen waarin je niet geïnteresseerd bent zullen worden weggefilterd. Zo ontstaat een filterbubbel, er komt enkel in je bubbel wat jij wil zien.
3. **Wees alert voor fake news.** Fake news is een verzamelnaam voor valse berichten en misleidende informatie. Dit bestaat al heel lang, maar sinds de opkomst van sociale media wordt fake news zo snel verspreid en blijven ze langer rondzwerven. Iedereen kan nu ook berichten maken, publiceren en delen, wat het vaak lastig maakt om het echte van het valse nieuws te onderscheiden.

Wat je zeker moet weten over influencers

1. **Een beetje zoals reality-tv!** Er is voor kinderen niets zo amusant als het kijken naar andere mensen, die bovendien ook maar 'gewone' mensen zijn. Dit maakt het voor de kinderen gemakkelijk om zich met een influencer te identificeren. Kinderen kijken vaak op naar hen. Bovendien kijken kinderen naar filmpjes van influencers alsof ze naar een serie kijken. Ze vinden het leuk en spannend om op de hoogte te blijven van wat ze allemaal meemaken. Tot slot kan het net zoals reality-tv echt over álles gaan. Welk onderwerp je ook boeit, je vindt vast wel een influencer die dat minstens zo interessant vindt als jij.
2. **De kracht van een influencer.** Influencers kunnen soms wel een kwartier lang de aandacht van een kind vasthouden, iets waar jij misschien wat meer moeite mee hebt. Het spreekt voor zich dat ze zo makkelijk hun stempel drukken op het wereldbeeld van je leerlingen. Dit merk je misschien aan bepaalde uitdrukkingen of gedrag die leerlingen overnemen. Denk hierbij ook aan internet challenges die gelanceerd worden door een influencer en uitgroeien tot een heuse hype.

3. **Influencers en reclame?** Er is ook een andere, niet te onderschatten manier waarop zo'n influencer invloed kan uitoefenen op kinderen. Bedrijven en merken staan ervoor te springen om samen te werken met populaire YouTubers en Instagrammers die producten promoten op hun profiel of kanaal. Kinderen geven hun zakgeld maar al te graag uit aan een product waar die ene coole influencer ook zo'n fan van is. Op deze manier kan influencer zijn tot een behoorlijk winstgevende hobby kan uitdraaien. Voor sommigen is het zelfs geen hobby meer: er zijn er die met één enkel filmpje duizenden euro's in hun zakken steken! Niet gek dus als je leerlingen er zelf van dromen om zich te ontpoppen tot rijke influencer...
4. **Sommige influencers kopen likes.** Dit doen ze om de indruk te wekken dat hun foto's ongeloflijk populair zijn. Kinderen beseffen dit jammer genoeg niet altijd.

Wat je zeker moet weten over challenges

1. **Challenges wat?** Challenges zijn spelletjes, wedstrijden en uitdagingen op sociale media. Dit zijn nu net drie dingen waar kinderen van houden! Tijdens de zoektocht naar hun eigen identiteit worden de beloning en erkenning die daarbij komen kijken eens zo aantrekkelijk. En welke beloning is voor tieners nu waardevoller dan likes en reacties? Daarnaast is het op deze leeftijd voor kinderen heel normaal om anderen na te doen.
2. **Gevaarlijke gevolgen?** Vaak nemen tieners deel aan internet challenges zonder stil te staan bij de gevolgen daarvan: een tiener- of puberbrein is nu eenmaal iets impulsiever dan het jouwe, waardoor ze de risico's niet echt afwegen.
3. **Jammer genoeg bestaan er ook fake challenges of hoaxes.** Via Whatsapp en andere chatkanalen worden soms bizarre uitdagingen verspreid waar volledig verzonden verhalen aan vasthangen. Voorbeelden daarvan zijn Momo Challenge of de Blue Whale Challenge, waarbij kinderen anonieme berichtjes ontvangen met vreemde opdrachten. Als ze die niet uitvoeren, zouden er zogezegd enge dingen gebeuren.

Tips voor jou als leerkracht

Praat over challenges. Vraag tijdens een klasgesprek naar de eigen ervaringen van kinderen, probeer niet met de vinger te wijzen en geef de leerlingen wat kritische waarden mee. Niet alles wat cool en grappig is, is de moeite waard om zelf mee te experimenteren.

Ga met hoaxes op dezelfde manier aan het werk als echte challenges. Benadruk vooral dat deze challenges gemaakt zijn om kinderen en jongeren bang te maken en ze 100% fake zijn.

Zet samen een kritische bril op. Scroll samen met je leerlingen door de feed van hun favoriete influencers. Wat zien jullie? Waarom zijn bepaalde foto's op een bepaalde manier genomen? Welke foto's zijn bewerkt, en waarom? Bespreek wat kan en niet en ga zo door de privacy-instellingen van hun eigen accounts.

Vermijd shock-elementen. Veel leerkrachten gebruiken shock-elementen om de ogen van jongeren te openen (bijvoorbeeld een vals profiel aanmaken en bevriend worden met enkele leerlingen). Het is echter beter om te werken aan positieve relaties dan aan negatieve. Spreek je leerling individueel aan als je iets openbaar hebt gezien dat niet zo oké is.

Aan de slag

Jungle Web

www.mediawijs.be/tools/jungle-web

Een offline educatief spel met 48 kaarten over digitale media en online activiteiten.

Enter Escape

www.mediawijs.be/tools/enter-escape

Een digitale escape game voor kinderen en jongeren over veilig en verantwoord sociaal media gebruik.

Klik-en-print: Pretchat

www.mediawijs.be/tools/medianestbe-praat-je-kind-pretchat-spel

Een spel met #waarheid #durven #doen kaartjes over mediawijsheid om op een leuke manier met elkaar te praten.

Alternatieve oefenomgevingen

Schaal van M (gratis), profielen op Ketnetsite (gratis), Edmodo (gratis), Klasbord.nl (gratis), Moodle (gratis), Monster Messenger (gratis), Scool (betalend), ...

Verschillende alternatieve leeromgevingen om te werken rond het mediawijs gebruik van sociale media.

DSVM Extra: TikTok... Wie is daar?

www.deschaalvanm.be/pagina/tiktok-wie-daar

DSVM EXTRA biedt korte lessen voor het 5de en 6de leerjaar over mediawijze thema's.

DSVM Extra: Instagram

<https://www.deschaalvanm.be/pagina/het-leven-zoals-het-op-instagram>

DSVM EXTRA biedt korte lessen voor het 5de en 6de leerjaar over mediawijze thema's.

Educatief materiaal

Klik-en-print eerste stappen op sociale media

<https://www.medianest.be/de-eerste-stappen-op-sociale-media-ready-set-go>

Een checklist over de privacyinstellingen op sociale media.

Sociale media van tegenwoordig

<https://www.medianest.be/de-sociale-media-van-tegenwoordig>

Toegankelijk filmpje over allerlei sociale media

Boek - Jongeren en sociale media

<https://mediawijs.be/dossiers/dossier-mediaopvoeding/mediawijs-online-jongeren-en-sociale-media>

Klik en print - Ken jij deze challenges

<https://www.medianest.be/challenge-ken-jij-deze-challenges-al>

Interessante websites

Internet challenges

<https://www.medianest.be/wat-zijn-internet-challenges-moet-ik-hierover-praten-met-mijn-kind>

Website - Veilig online

www.veiligonline.be

 Website - Mediahelpdesk
www.mediahelpdesk.be

 Website - Ik beslis
www.ikbeslis.be

 Thema - 'Sociale media' op MediaNest
www.medianest.be/thema/sociale-media

Leesvoer

 Boek - van emoji tot sexting

<https://www.medianest.be/boek>

Hét Medianest boek voor ouders met allerlei thema's zoals schermtijd, sexting, gaming, sociale media ... Daarnaast worden er tips and tricks gegeven voor ouders.

 Dossier - sociale media
<https://www.medianest.be/thema/sociale-media>

 Reeks - Mediawijsheid
www.klasse.be/reeks/mediawijsheid

 Boek - (W)onderwijze media
www.mediawijs.be/wonderwijzemedi

 Internet challenges
<https://www.medianest.be/wat-zijn-internet-challenges-moet-ik-hierover-praten-met-mijn-kind>